

NORSK FOLKEMUSEUM
Museumsveien 10
Pb 720 Skøyen
N-0214 Oslo

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Vår dato: 29.09.2016

Vår referanse: 16/00312-3

OM KUNSTEN OG KULTURENS KRAFT I HVERDAGSINTEGRERINGEN – INNSPILL FRA STIFTELSEN NORSK FOLKEMUSEUM

Innledning

Norsk Folkemuseum, nå som del av den konsoliderte stiftelsen Norsk Folkemuseum, har arbeidet bevisst og strategisk med spørsmål knyttet til kulturelt mangfold, integrering og inkludering over flere tiår. Alt i 1987 ble formålsparagrafen tilpasset en stadig mer sammensatt befolkning, der spørsmålet ikke lenger var hva som er norsk, men om variasjonen av levemåter, erfaringer, identitet og tilhørighet blant mennesker som bor i Norge. Dette påvirker både vår tenkning om hva museet skal samle kunnskap om og formidle, og hvem vi ser som vårt publikum.

Siden den tid har museet, og de enheter som i dag inngår i stiftelsen, hatt flere utstillinger, dokumentasjonsprosjekter, publikumsarrangement og målrettede tiltak som ledd i våre museale inkluderingsstrategier. Inkludering, og hverdagsintegrering, er å betrakte som et gjennomgående perspektiv i vår virksomhet og et felles ansvar for alle ansatte. Utover dette er det opprettet stillinger, faste og i engasjement, som har kulturelt mangfold og inkludering som et særlig ansvarsområde.

Som ledd i konsolideringsprosesser og forventninger om strammere økonomiske rammer har det strategiske arbeidet i den seinere tid hatt spesielt fokus på effektivisering av driften, samarbeidsrutiner innenfor organisasjonen, muligheter for økte egeninntekter og en programmering som sikrer økning i besøkstallene. Dette er ikke i seg selv uforenelig med en fortsatt satsing på mangfold, interkulturelt arbeid og hverdagsintegrering, men har nok bidratt til at disse temaene, på linje med andre viktige temaområder innenfor stiftelsen, ikke er nedfelt i gjeldende strategiske plan (2015-2020). Den kommende planperioden vil altså være en test på om mangfoldsperspektivet og inkluderingsarbeidet er såpass sterkt forankret i organisasjonen at det ikke er nødvendig å uttrykke dette eksplisitt i det overordnede styringsverktøyet.

Vi velger å strukturere dette innspillet i tre deler, der de to første svarer direkte på de to punktene i det oversendte brevet fra departementet. Som et tredje punkt ønsker vi å synliggjøre det som er gjennomført av avsluttede tiltak, men som har bidratt til å påvirke hvordan stiftelsen arbeider med hverdagsintegrering i dag.

1. Igangsatte tiltak

Brevet fra departementet legger særlig vekt på muligheter for nyankomne med fluktbakgrunn til å delta i kulturaktiviteter, bl.a. som ledd i å bli inkludert i lokalsamfunnet og lære om det norske samfunnet og språket.

Mottaksklasser og beboere på asylmottak har gratis entré, og de betaler ikke for organisert omvisning/undervisning. Mottaksklasser bruker Norsk Folkemuseum i undervisningssammenheng, i regi av lærerne. Formidlingsseksjonen ved museet, i samarbeid med den enkelte mottaksklasse, tilpasser besøket i forhold til klassens språkkunnskap og kjennskap til den kulturelle situasjonen i Norge og den historiske utviklingen. Ved Eidsvoll 1814 har vi utviklet formidlingsopplegget «Uenighetsfellesskapet», der man gjennom fortelling og visuelle virkemidler blir kjent med norsk demokrati, både de lange historiske linjene og kjennetegn ved det norske samfunnet i dag. Opplegget har en bred målgruppe, og egner seg også godt bl.a. til mottaksklasser.

Vi ønsker at også asylmottak skal kunne bruke museet på tilsvarende måte, med tilrettelagt formidling som er tilpasset målgruppen. Det har vært gjennomført enkeltstående aktiviteter der bosatte på asylmottak er invitert til museet, men dette er ikke evaluert eller innført som et fast tiltak. Som eksempel kan nevnes at det med utgangspunkt i formidlingsopplegget «Uenighetsfellesskapet» ble holdt et foredrag, på engelsk, for Stor-Elvdal statlige mottak.

Også elever på voksenopplæring og integreringsprogrammet er hyppige brukere av våre museer, og da særlig Folkemuseet på Bygdøy, Norsk Maritim Museum og Eidsvoll 1814. Her varierer det hvordan museet brukes, dels gjennom organiserte omvisninger og undervisningsopplegg i museets regi, dels i regi av den enkelte lærer og skoleklasse.

Eidsvoll 1814 er tilknyttet det lokale innbyggerinitiativet «Bli med» beregnet på nye innbyggere i Eidsvoll. Dette er et åpent tilbud til alle med mål om å bli kjent med bygdas kultur, natur og historie, og knytte kontakter.

Norsk Folkemuseum på Bygdøy har igangsatt et større fornyelsesprosjekt i Friluftsmuseet, der et gjenreisningshus og fjøs fra Finnmark skal flyttes til museet. Her vil vi formidle en viktig del av historien og kulturhistorie fra en flerkulturell landsdel i nord, noe museet til nå har manglet. Utover dette vil prosjektets eksplisitte tematisering av krig, flukt og tap, og hvordan man kommer seg videre, være et verdifullt utgangspunkt for å skape dialog om ulike erfaringer med krig og flukt i samtiden. Et slikt vanskelig tema vil selvsagt by på utfordringer, men gir oss også muligheten til å skape gjenkjennelse og tilknytning uavhengig av opphav, og til å bygge bro på tvers av kulturell bakgrunn.

Museet er også i gang med å utvikle formidlingstilbudet «Angår dette meg? Om krig og uro før og nå». Undervisningsopplegget, som er et samarbeid mellom Norsk Folkemuseum, Menneskerettighetsakademiet, Redd barna og Folk og Forsvar, er laget med utgangspunkt i problemstillinger knyttet til krig og uro, men fokuserer i all hovedsak

formidlingen rundt omdreiningspunktene håp og framtidstro og frihet og ansvar. I sentrum settes mennesker, historiske og nålevende, og verdier som inkludering, respekt, toleranse og mangfold. Temaene presenteres fra ulike og nye vinkler og åpner opp for formidlingsformer som stiller spørsmål uten å gi svar. Gjennom refleksjon og diskuterende formidling vekkes elevenes engasjement og refleksjon over samfunnets aktuelle utfordringer. Dette dagsaktuelle undervisningsopplegget har fokus på kulturarv, fortellinger om krig og uro, om håp og framtidstro, frihet og ansvar. Museet har nylig gjennomført dette for 450 skolebarn og vil ut fra erfaringene vi har høstet utvikle dette videre.

Som ledd i Redningsselskapets 125 års-markering, vil det ved Norsk Maritimt Museum vises utstillingen «Ingen skal drukne» som gir et innblikk i aktivitetene før og nå. I dette inngår Redningsselskapets innsats for båtflyktningene i Middelhavet de seineste årene. Den tydelige fremstillingen av selve flukten over Middelhavet til Lesvos og de farer den byr på til sjøs virker sterkt på publikum og åpner for samtaler om hva flukt innebærer.

Bygdøy Kongsgård har i flere år samarbeidet med Unikum, som hjelper personer som av ulike grunner har stått utenfor arbeidslivet. Her er ikke innvandrere eller flyktninger et særlig fokus, men arbeidet er et viktig eksempel på hvordan kulturinstitusjonene kan gjøre konkrete tiltak for å styrke hverdagsintegrasjon av marginaliserte personer og grupper.

Norsk Folkemuseum var også medvirkende til rekrutteringsprosjektet «Mangfold i museene» i regi av Mangfoldsnettverket. Målet var å gi personer med minoritetsbakgrunn erfaring med og kompetanse i museumsarbeid. Her gjorde vi oss viktige erfaringer, og har også knyttet en av deltakerne til oss i en deltidsstilling. Det er imidlertid ikke gjennomført noen systematiske tiltak i etterkant av prosjektet for å bedre representasjonen av personer med minoritetsetnisk tilknytning i museets stab.

2. Planlagte aktiviteter og tiltak

Norsk Folkemuseum deltar i flere nettverk og aktiviteter der museenes arbeid med mangfold og inkludering står på dagsorden. Det nasjonale museumsnettverket for mangfold og minoriteter, der Norsk Folkemuseum er med, arbeider for tiden med en bok om minoriteter og inkludering, støttet av Kulturrådets samfunnsrolleprogram. Her skriver ansatte ved flere norske museer om erfaringer med mangfoldige inkluderingspraksiser, om hva som har fungert og hva som har vært vanskelig og mindre vellykket. Erfaringene fra dette bokprosjektet vil brukes i videreutvikling av utstillinger og formidlingsopplegg i stiftelsen.

De nordiske landene har i mange år samarbeidet om arbeid med samtidsdokumentasjon, gjennom museumsnettverket NORSAM, der Norsk Folkemuseum har én av to norske representanter. Flere av de nordiske landene har gjennomført innsamling og dokumentasjon i forbindelse med det økte antall flyktninger som har kommet de siste årene, og har således deltatt aktivt i den pågående offentlige debatten om flyktingesituasjonen og integrasjonspolitikken. Det arbeides for tiden med å utarbeide et

nordisk fellesprosjekt for samtidsdokumentasjon der migrasjon og integrasjon vil være overordnet tema, men det er pr. i dag ikke klart hvordan prosjektet skal utformes.

Norsk Folkemuseum er medarrangør av kurset «Det relevante museum», som er et videreutdanningskurs for museumsansatte, i samarbeid med Museene i Sør-Trøndelag, Kulturrådet og Norges Museumsforbund. Årets tema er «Inkludering og medvirkning», og museet vil bidra med foredragsholdere på flere av kursets bolker. Deltakelsen må også sees i sammenheng med vår ambisjon om å reflektere kritisk over vår egen praksis på feltet, med mål om å bli stadig bedre til å gjennomføre og lykkes med inkluderende tiltak.

Et av de områdene der vi ønsker å rette vår innsats, er i formidling av kunnskap om det norske samfunnet og historien. Dette er en sentral del av vår oppgave som kulturhistorisk institusjon, men vi ønsker å formidle dette på måter som skaper tilhørighet og opplevelse av relevans, ikke ved å bidra til opplevelse av å være ekskludert. Viktig i denne sammenhengen er å skjerpe bevisstheten i all vår formidling om at de besøkende kommer fra ulike steder, og med ulike forutsetninger for å gjenkjenne og føle tilknytning til fortellingene vi formidler. Alle våre enheter har høye besøkstall fra skoler i Oslo-området, der elever som selv har innvandret til Norge eller som er etterkommere etter innvandrere utgjør en stor andel. Dette tar vi hensyn til i vår formidling, men vi ønsker å bli bedre på den systematiske bevisstheten om hva dette innebærer. Videre bør inkluderingsarbeidet ha som mål at *alle* besøkende skal inkluderes i noe nytt, ikke kun de besøkende som er antatt å tilhøre ekskluderte eller marginaliserte grupper.

Som en del av Norsk Folkemuseums juleprogram, vil vi i år gjennomføre arrangementet «Jul på polsk». I løpet av de seinere årene har personer med bakgrunn fra Polen blitt den største innvandrerggruppen i Norge, og museet har gjennomført enkelte dokumentasjonsprosjekter rettet mot denne gruppen. Julen, inkludert julemarkedet, er en av de mest besøkte periodene i løpet av året, og med dette arrangementet ønsker vi både å synliggjøre at julefeiring i Norge er mangfoldig, og å bidra til at besøkende med bakgrunn fra Polen skal føle tilhørighet til museet.

3. Arbeid med mangfold og inkludering, inklusive avsluttede tiltak

Som nevnt over, har Norsk Folkemuseum arbeidet over flere år med ulike prosjekter og tiltak knyttet til innvandring, kulturelt mangfold og inkludering. Formen disse tiltakene og prosjektene har hatt, har variert både etter formål og etter de erfaringene vi har gjort oss underveis. Mens det i den tidlige fasen var vesentlig å skape oppmerksomhet rundt det faktum at Norge er, og strengt tatt alltid har vært, flerkulturelt, har vi i de seinere årene også reflektert kritisk over langtidseffekten og utilsiktede konsekvenser av de tiltakene vi har gjennomført.

Spørsmålet om hverdagsintegrering er aktuelt i denne sammenhengen, for det er ikke opplagt hva som er vellykkede inkluderingsstrategier. Museologen Susan Bodo identifiserer tre typiske strategier som alle kan problematiseres i lys av den overordnede rammen de skjer innenfor: 1) vise fram annerledeshet, 2) kulturarvsopplæring og 3)

kulturspesifikk programmering. Mange av de tiltakene som er gjennomført ved Norsk Folkemuseum kan trolig plasseres innenfor disse tre kategoriene. Samlet har de likevel bidratt til å endre både oppfatningen av hva museet handler om og hvem museet er for, forhåpentligvis med det resultatet at museet ikke framstår som en ekskluderende institusjon.

Utstillingen «Et pakistansk hjem i Norge – 2002» i bygården Wessels gate 15, inngår som en fast utstilling ved museet, og er en stadig påminnelse om at Norge er et kulturelt mangfoldig samfunn. Utstillingen ble til i nært samarbeid med representanter fra det norskpakistanske miljøet. Det er uklart om utstillingen fungerer på den måten at alle med ikke-norsk bakgrunn ser den som en bekreftelse på at det flerkulturelle perspektivet er ivaretatt ved museet, og at den i så måte også handler om dem.

Gjennom årene har flere utstillinger vært vist der kulturelt mangfold, innvandring og flukt har inngått som tema. Det er en ambisjon ved museet og videreføre dette også i kommende utstillingsplaner.

Gjennom prosjektet «Norsk i går, i dag, i morgen?» samlet Norsk Folkemuseum, i samarbeid med IKM, livshistorier fra tre utvalgte minoritetsgrupper – inklusive bosniske flyktninger. Materialet gjøres tilgjengelig bl.a. for forskning og for personer med tilknytning de respektive gruppene, og det er stadig masterstudenter som skriver oppgaver basert på dette materialet. I så måte har prosjektet lyktes i å synliggjøre at disse livshistoriene er en del av vår felles historie, forvaltet av et nasjonalt kulturhistorisk museum.

I tilknytning til prosjektet ble det utviklet en metode der personer med tilknytning til den aktuelle gruppen, ble trukket med i dokumentasjonsarbeidet som intervjuere. Denne metoden har vi benyttet også i seinere prosjekter, samt holdt kurs med opplæring i intervjuteknikk.

Det ble i 2013 gjennomført en surveyundersøkelse blant et lite utvalg minoritetsgrupper, med sikte på å kartlegge minoriteters bruk av museene. Surveyundersøkelsen ble supplert av kvalitative intervjuer, og funnene er sammenfattet i en rapport. Undersøkelsen ga oss en del innsikt i hvem som bruker museene, hvorfor de gjør/eventuelt ikke gjør det, og hva de ønsker at museet skal tilby av innhold, arrangementer mm. Det er ikke gjort noe systematisk arbeid for å følge opp funnene i undersøkelsen.

Dokumentet er godkjent elektronisk